

DET SIKKERHEDS- OG NEDRUSTNINGSPOLITISKE UDVALG

Den 3. maj 1995

Bilag

Redegørelse om mindretalsproblemer i Europa*Afsluttende notat fra SNU's formandskab*

Med skrivelse af 1. november 1994 fremsatte Folketingets Udvalg vedrørende Dansk Sikkerhedspolitik gennem udenrigsministeren anmodning om, at SNU udarbejdede en redegørelse om situationen for de europæiske mindretal. Der ønskedes en analyse af de aktuelle konflikter og eventuelle konflikter med henblik på at etablere en dansk grundholdning til disse under inddragelse af mulige konfliktløsningsmodeller via FN, CSCE, NATO, EU, WEU, Europarådet, Nordisk Råd, Østersørådet samt Den Internationale Domstol.

Efter drøftelser mellem udvalget og SNU's formandskab blev det aftalt, at besvarelsen af udvalgets anmodning skulle have tyngden på behandlingen af en række konkrete mindretalsproblemer samt perspektiverne for deres løsning. Fem responsa dækker denne del af besvarelsen: Uffe Østergårds om dansk mindretalspolitik i praksis, Jørgen Kühls om mindretal og mindretalspolitik i Centraleuropa, Helen Krag's om mindretals situation i Kaukasus, Mette Skaks om Ruslands og Ungarns politik i relation til henholdsvis den russisktalende og ungarsktalende diaspora i nabolandene samt Klaus Carsten Pedersens responsum om mindretalsproblemer i Baltikum. Af disse responsa, der er vedhæftet dette notat, er de fire allerede ved deres færdiggørelse blevet tilsendt folketingsudvalget.

Ovennævnte fremgangsmåde for besvarelsen, hvor tyngden ligger på de faktisk forekommende mindretalsproblemer, har været anset for velbegrunder under hensyn til mindretalsproblemernes kompleksitet, som nødvendiggør forskellige løsninger.

Nærværende notat, som er udarbejdet af SNU's formandskab og på dettes ansvar, afslutter besvarelsen af udvalgets anmodning. Det skal understreges, at notatet ikke på nogen måde prætenderer at give en udtømmende fremstilling af mindretalsproblemerne og de-

res løsning. Sigtet med notatet er at uddrage nogle fællestræk i de hidtidige bestræbelser på at løse mindretalsproblemer, især på baggrund af fremstillingen i de fem responsa. En række institutioner og instrumenter, som har været anvendt på mindretalspolitikens område, vil blive omtalt. Endelig vil perspektiverne for de kendte institutioner og instrumenters anvendelighed blive diskuteret tillige med nogle af de forslag, som optræder i den internationale debat om mindretalsspørgsmål.

I. Indledning

Afslutningen af den kolde krig synes som konsekvens af have haft en opblomstring af en lang række konflikter, især i SNG-området. Disse konflikter er udslag af modsætninger, som under den kolde krig blev holdt nede med forskellige midler, bl.a. omfattende magtapparater.

Hovedårsager til konflikterne forekommer især at være etniske, nationale, religiøse og formentlig også i et vist omfang racemæssige modsætninger, men man må ikke være blind for, at der også er et manipulatorisk aspekt i den forstand, at konflikter ofte »etnificeres«. Det må antages, at der i modsætningerne også kan skjule sig samfundsproblemer af strukturel karakter og modsætninger, som følger af gamle livsformers konfrontation med modernitet og teknologi. I nutidens forståelse rubriceres de nye konflikter i vidt omfang som minoritets- eller mindretalskonflikter, fordi de optræder som mindre gruppers oprør imod det centralstyre, der repræsenterer flertalsbefolkningen, og i folkeretlig forstand er interne anliggender.

At de i højeste grad også har potentiel som internationale konflikter følger af, at et mindretals sag ofte bliver et anliggende for nabo-stater, der føler at måtte optræde som det beslægtede mindretals beskytter og talsmand over for flertalsstyret i staten. Hertil kommer